

РОЗДІЛ VIII. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

УДК 377:378:005.342-053.6]330.1-029:3

Людмила Базиль

Інститут професійної освіти НАПН України

ORCID ID 0000-0003-4130-5436

DOI 10.24139/2312-5993/2023.08-09/276-291

АКТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО КОНСУЛЬТУВАННЯ З МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

У статті проаналізовано реалії підготовки майбутніх фахівців до молодіжного підприємництва. Аргументовано доведено, необхідність освітніх парадигмальних змін. Наголошується, що світовий і вітчизняний досвід свідчить про невідповідність класичного розуміння підприємництва реаліям нинішнього етапу цивілізаційного поступу. Розкрито актуальні підходи і коучингові стратегії до консультування здобувачів професійної освіти з молодіжного підприємництва, що ґрунтуються на розумінні підприємництва як реальної можливості зробити свій внесок у розвиток суспільства й усвідомленні підприємця як енергійної й ініціативної людини, генератора цікавих ідей, здатного якісно організувати реалізацію цих ідей і досягати успіху в започаткованій справі. Особливу увагу приділено розгляду десяти коучингових стратегій: активізації творчого мислення, розвитку аналітико-критичних навичок, акцентуації командної співпраці, набуття реального досвіду, розвитку мислення для зростання, навчання фінансової грамотності, етичного підприємництва, наставництва й менторства, нетворкінгу або мережових можливостей, визнання успіхів і невдач у бізнесі.

Ключові слова: молодіжне підприємництво, консультування з питань молодіжного підприємництва, професійна підготовка, здобувачі професійної освіти, підприємливість, готовність до підприємництва, підприємницька компетентність.

Постановка проблеми. На нинішньому етапі цивілізаційного розвитку, ускладненому низкою історико-політичних, соціально-економічних, енергетично-технологічних й інших видів викликів глобального, національного й регіонального рівнів (Радкевич, 2022), особлива увага приділяється дослідженням потенціалу малого і середнього бізнесу (далі – МСБ) та механізмам його прояву для відновлення національної економіки. Таке явище є закономірним, оскільки з червня 2023 р. спостерігаємо, хоча й незначну, але все ж таки позитивну динаміку зростання індексу активності українського бізнесу. У такому контексті молодіжне підприємництво позиціонується, як потужне джерело модернізації економіки України у повоєнний час. У зв'язку з цим є необхідність забезпечення готовності суспільства в цілому, й науково-освітньої спільноти зокрема, до процесів актуалізації

ціннісних орієнтацій, знань, умінь, навичок, способів мислення та діяльності учнівської і студентської молоді, розвитку індивідуально-особистісних якостей, що сприятимуть успішному веденню й адаптуванню власного бізнесу до цивілізаційних обставин на глобальному, всеукраїнському й регіональному рівнях.

Мета статті полягає в аналітичному осмисленні реалій підготовки здобувачів професійної освіти до молодіжного підприємництва та обґрунтуванні актуальних наукових підходів і стратегій консультування учнівської і студентської молоді з питань започаткування та успішного ведення бізнесу.

Виклад основного матеріалу. З метою створення сприятливого бізнес-середовища активізовано роботу проекту Дія. Бізнес, Міністерства цифрової трансформації України за результатами масштабної онлайн-події «Країна підприємців», а також діяльність державної установи «Офіс з розвитку підприємництва та експорту» за такими напрямками: підтримка малого та середнього підприємництва; сприяння налагодженню співпраці та партнерства між українським та іноземним бізнесом; просування українських товарів і послуг за кордоном; розвиток експортних компетенцій українського бізнесу. Створена у травні 2021 р. на базі Офісу з просування експорту України установа має потужний інформаційний контент, що охоплює низку відео- й текстових матеріалів, зокрема консультації для майбутніх і вже досвідчених підприємців про моделі, напрями, механізми бізнес-діяльності, заснування власної справи, оподаткування в умовах воєнного стану тощо; онлайн-заняття й самотестування для підприємців; оригінальні ідеї для започаткування власного бізнесу, а також довідникові джерела щодо підтримки підприємництва, кейси тощо. За ініціативи Національного проекту з розвитку підприємництва та експорту Дія. Бізнес у різних регіонах створено центри підтримки підприємців, де суб'єктам малого і середнього бізнесу надаються консультації, презентуються бізнес-події та проводяться навчальні заняття з пошуку інвесторів і партнерів, тестування власного продукту на спеціальній «рор-уп-локації» (Офіс з розвитку підприємництва, 2023). Водночас, внаслідок страшних цивілізаційних викликів, що наразі постали перед суспільством, зокрема сферою професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, знецінилися механізми активізації підприємницького потенціалу громадян і молодих людей зокрема, що зумовлює необхідність обґрунтування нових підходів до розвитку

підприємницьких якостей здобувачів освіти та консультування учнівської й студентської молоді з бізнес-діяльності.

З одного боку, на державному рівні анонсовано низку чинників, що уможливають позитивну динаміку малого і середнього бізнесу, у тому числі молодіжного підприємництва. Однак, відсутність загальнодержавного розуміння суті молодіжного підприємництва як комплексного соціально-економічного явища; нерозробленість врегульованої правової захищеності молодих підприємців, а також єдиних концептуальних засад формування державної політики щодо розвитку молодіжного підприємництва й консультування молоді з питань самозайнятості й бізнес-діяльності та інші чинники (Базиль, 2023) істотно гальмують динаміку процесів модернізації економіки України.

Примітно, що про необхідність підготовки молоді до підприємництва декларується у численних публікаціях і виступах державних діячів, науковців, освітян, стейкхолдерів. У системі професійної освіти, за донорської підтримки міжнародних проєктів Міжнародної Організації Праці, «Junior Achievement Ukraine» реалізуються відповідні освітні програми. Особливої уваги заслуговує програма «Основи інноваційного підприємництва», зорієнтована на розвиток підприємницького мислення й творчої активності, формування здатностей ефективно вирішувати проблеми, критично осмислювати бізнес-ідеї, налагоджувати комунікативну взаємодію зі співрозмовниками (майбутніми партнерами), створювати віртуальні мережеві об'єднання, об'єктивно оцінювати проєкти тощо (Алексеева, 2019).

В окремих закладах П(ПТ)О Вінницької, Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Львівської, Полтавської, Тернопільської, Чернівецької, Хмельницької областей реалізуються схвалені та рекомендовані Міністерством освіти та науки України до використання в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) навчальні програми, створені фахівцями Junior Achievement USA. Зокрема, навчальна програма з фінансової грамотності (для здобувачів загальної середньої освіти, 15-18 років), анонсує «розвиток в учнів/учениць компетентностей щодо свідомого та раціонального управління особистими фінансами». Основними методами і методичними прийомами, що рекомендовані для реалізації програми є: виконання ситуаційних завдань і практичних кейсів, проведення досліджень, консультування, розроблення рекомендаційних пам'яток і порад для розвитку фінансової

грамотності, проектна робота, що підсумовує знання у сфері управління особистими фінансами і презентує практичні можливості їх застосування (Навчальна програма «Фінансова грамотність», 2023).

Програма «Компанія» («JA Company Programme») також зорієнтована для учнів 15–18 років та схвалена МОН України для використання в освітньому процесі ЗЗСО. Цільовими настановами і змістом програми передбачено набуття молоддю первинного досвіду «заснування власного підприємства, написання бізнес-плану, виробництва і маркетингу товарів або послуг, а також фінансового обліку та звітності. Заняття проводяться «під наглядом вчителя», «молоді допомагають волонтери-консультанти, які є представниками діючого бізнесу. Вони координують учнівські компанії та надають менторську підтримку в процесі роботи» (Навчальна програма «Компанія», 2022).

Для здобувачів освіти 13–15 років громадською організацією «Junior Achievement Ukraine» пропонуються три програми: «Це моя справа!», під час занять акцентується увага на соціальному аспекті підприємництва шляхом надання відповідної інформації та виконання бізнес-завдань, спрямованих на розвиток критичного мислення, креативності й пошуку нестандартних способів розв'язання задач; «Економіка для успіху», – це шість інтерактивних уроків, зміст яких зорієнтовано на дослідження учнівською молоддю власних фінансових ресурсів і можливостей для навчання та кар'єри на основі наявних інтересів, цінностей і навичок; дводенні «Табори підприємництва», що організовуються в рамках навчальної програми з розвитку підприємницьких навичок «Компанія», і розраховані для здобувачів як ЗСО, так і П(ПТ)О. Вперше такий табір за участю 82 здобувачів освіти та 17 викладачів Запорізької області було проведено 20-21 лютого 2022 р. в межах проекту «Сприяння покращенню економічного становища вразливих груп населення в регіоні Азовського моря» німецької федеральної компанії Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH за дорученням уряду Німеччини. У 2023 р. такі табори проводилися для школярів Київщини, а також майбутніх фахівців Львівської, Хмельницької і Чернівецької областей. Означені заходи анонсовано як «унікальну можливість для студентів за декілька днів отримати базові знання з підприємницької діяльності й опанувати нові навички, вирішуючи практичні завдання з допомогою бізнес-менторів».

Для здобувачів освіти старшого віку та молодих людей (19–30 років) запропоновано освітню програму «Стартап», змістом якої

передбачено створення молоддю життєздатної, прибуткової бізнес-ідеї та залучення реального фінансування. Реалізація програми передбачає реальну участь молодих людей у конкурсах стартапів та презентаціях для інвесторів, що дає їм змогу відчувати себе в ролі справжнього підприємця.

Не применшуючи значення розглянутих програм, пов'язаних із підготовкою молоді до підприємницької діяльності, узагальнимо: завдяки інтерактивній формі реалізації означені розробки закономірно мають швидкий, але короткочасний ефект, що виявляється, зокрема, в частковому підвищенні рівня мотивації здобувачів освіти до бізнес-діяльності, набутті ними фрагментарних знань з питань підприємництва, умінь створювати бізнес-план, розробляти елементарну фінансову документацію тощо. Однак, не маючи фундаментального методологічного підґрунтя та поверхово враховуючи психологічні й індивідуально-вікові особливості соціалізації, навчання та виховання підлітків, локальні обставини й специфічні характеристики освітнього середовища кожного з закладів, такі заходи лише частково впливають на становлення молодіжного підприємництва, і зокрема формування підприємницької культури учнівської і студентської молоді.

«В умовах війни, яка стала страшним цивілізаційним викликом, у підлітків та молоді, залежно від індивідуальних особливостей, виникають особливі реакції та почуття. Молоді люди відчують психологічний стрес, посттравматичний синдром, що ускладнює їхню здатність до планування майбутнього, прояву життєстійкості й упевненості в особистісних ресурсах для отримання соціально-бажаного результату» (Соціальні очікування, 2023, с. 6-7). Саме впевненість молодої людини у власних зусиллях (діях) для досягнення мети уможлиблює віднайдення здобувачами П(ПТ)О нових сенсів та цілей у житті, зокрема щодо самозайнятості і молодіжного підприємництва, обумовлюючи їхній особистісно-професійний розвиток та повноцінне соціальне буття.

Це можливо на основі створення і практичної реалізації системи консультування з питань молодіжного підприємництва в закладах освіти. Важливим кроком у розв'язанні таких завдань є розроблення інноваційних освітньої парадигми, концепції, структурної моделі, методики та технології консультування з молодіжного підприємництва (Базиль, Орлов, 2023; Базиль, Орлов, Остенда, 2023).

Зокрема, концепція консультування з молодіжного підприємництва, ґрунтуючись на актуальних методологемах сучасної психології, є складно-системною цілісністю мети, завдань, наукових підходів, принципів, форм організації психолого-педагогічного процесу надання дієвої допомоги майбутнім фахівцям у започаткуванні власної справи та успішному провадженні підприємницької діяльності в сучасних умовах. Її практична реалізація передбачає усвідомлення педагогами закладів П(ПТ)О суспільних запитів на підготовку майбутніх фахівців зі сформованими технічними знаннями, розвиненою підприємливістю, що необхідні для адаптування в реаліях сучасного ділового світу; а також враховування ними під час консультування з питань молодіжного підприємництва, по-перше, недостатнього рівня готовності здобувачів освіти до проектування індивідуальної моделі свого успішного майбутнього, по-друге, їхніх соціальних очікувань та орієнтацій для забезпечення професійного становлення й подальшого кар'єрного зростання, зокрема в молодіжному підприємстві.

Обґрунтовувані теоретико-методологічні підходи до консультування з питань молодіжного підприємництва сприяють формуванню у здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти: засвоєння суті кар'єри як усвідомленої здатності до самовдосконалення задля особистісного і суспільного розвитку; розуміння природи підприємництва не як одноразової події, а як безперервного процесу виявлення можливостей, перевірки гіпотетичних припущень і прогнозованих рішень, дієвого способу реального внеску в добробут родини, розвиток суспільства і безпеку Української держави; усвідомлення освіти як способу набуття готовності до самозайнятості в обраній професійній галузі та здатності до подальшої успішної соціалізації в молодіжному підприємстві; позиціонування консультування як системи заходів формальної, неформальної, інформальної освіти для повоєнного відновлення й подальшої модернізації національної економіки.

Динамічному розвитку молодіжного підприємництва як ключового драйвера національної економіки, на нашу думку, сприятиме надання реальної і дієвої консультативної психолого-педагогічної допомоги майбутнім фахівцям у пізнанні та виборі основних кроків і механізмів підприємницької діяльності (винайдення унікальної бізнес-ідеї, віднайдення споживацької аудиторії, створення стартапів і презентацій тощо), заохочення їх до навчання на невдачах і розроблення нового

бізнес-плану. При цьому важливо педагогам-консультантам важливо розуміти, що навчання підприємницькій діяльності вимагає від них терпіння, а від здобувачів освіти – активного слухання й гнучкості мислення.

Одним із найбільш поширених у сучасній практиці консультативної діяльності визначаємо *психоаналітичний підхід*, що передбачає актуалізацію в свідомості здобувачів П(ПТ)О підсвідомого (несвідомого), сприяючи таким чином відтворенню ними наявного досвіду, переосмисленню «витіснених» конфліктів з метою реконструювання індивідуального базису особистості для отримання нових соціально-бажаних результатів особистісно-професійного становлення й подальшого кар'єрного зростання, у т.ч. у сфері молодіжного підприємництва. Практична реалізація цього підходу здійснюється на основі застосування технік вивчення захисних механізмів особистості.

Консультування майбутніх кваліфікованих робітників з питань молодіжного підприємництва на засадах *адлеріанського наукового підходу* передбачає перегляд та трансформацію їхніх цільових орієнтирів щодо соціально-бажаних результатів з метою надання своєчасної допомоги у визначенні дієвих соціально значимих цільових настанов, коригуванні хибної мотивації. Означений підхід до консультування здобувачів П(ПТ)О з молодіжного підприємництва є особливо актуальним в умовах воєнного стану, оскільки сприяє усвідомленому відчуттю рівноправності з іншими людьми.

Біхевіористський підхід у консультуванні з молодіжного підприємництва дає змогу детально проаналізувати поведінку здобувачів П(ПТ)О, сприяючи усвідомленню ними власного контролю над окремими своїми діями та, відповідно, виправлення неадекватних дій. У такий спосіб майбутні фахівці ознайомлюються й у подальшому опановують стереотипні уявлення та моделі ефективної поведінки у бізнес-діяльності, засвоюючи конкретні дії поведінки успішного бізнесмена. Застосування означеного підходу можливе на основі застосування таких технік, як тренування наполегливості, рефлексії, проектування піраміди страхів, а також методів інтерв'ю й імітаційно-ділової та рольової гри.

Методологія *раціонально-емоційного підходу* в консультуванні з молодіжного підприємництва дає змогу на рівні свідомості усунути позицію «саморуйнування» здобувача професійної освіти та допомогти сформувати толерантне ставлення до власного життя, виробивши соціально значущий стиль життєдіяльності, навчити

застосувати раціональні методи для вирішення проблемних ситуацій щодо поведінкових моделей бізнес-діяльності молодих підприємців.

Консультавання майбутніх кваліфікованих робітників з питань молодіжного підприємництва на засадах *клієнто-орієнтованої терапії* дає змогу створити сприятливий клімат консультавання, що підходить для самодослідження та розпізнавання здобувачами П(ПТ)О бар'єрів у бізнес-діяльності, а також обставин, котрі перешкоджають професійному зростанню особистості, у т.ч. у сфері молодіжного підприємництва. Механізми реалізації означеного підходу передбачають максимальне заохочення відкритості кожного зі здобувачів освіти до його життєвого досвіду, а також схвалення відчуття впевненості у собі, своїх особистісних ресурсах.

Екзистенційно-феноменологічний підхід до консультавання з молодіжного підприємництва уможливорює надання своєчасної і дієвої допомоги здобувачам професійної (професійно-технічної) освіти в осмисленні їхніх свобод і можливостей у самозайнятості та бізнес-діяльності, спонукаючи їх до усвідомлення, по-перше, власної відповідальності за окремі дії, вчинки, явища та їхні наслідки, і, по-друге, до ідентифікування факторів-блокаторів свобод. Найбільш дієвими техніками для застосування означеного підходу у консультаванні з питань молодіжного підприємництва здобувачів П(ПТ)О є такі: «йти по колу», «експериментальний діалог», «навпаки», «я за це відповідаю»).

У сучасній практиці консультавання з молодіжного підприємництва дієвими для сфери професійної освіти визнаємо стратегії *коучингового підходу* щодо розвитку креативності, набуття стійкості й озброєння молоді практичними навичками, необхідними для самореалізації у складному світі бізнесу. Кожна стратегія спрямовується на цілісний розвиток здобувачів П(ПТ)О як молодих інноваторів і конкретизується актуалізацією творчого критичного мислення, з акцентуацією ідей етичного підприємництва.

Зокрема, реалізація *стратегії активізації творчого мислення* передбачає виконання проблемно-пошукових завдань, що потребують оригінальності, нестандартних підходів, моніторингових досліджень, віднайдення цікавих рішень у ситуаціях, що на перший погляд є проблемними і неможливими для виконання. Саме розвинене творче мислення стимулює майбутніх фахівців до розроблення новаторських продуктів і послуг, розвиває стійкість, уможливаючи адаптування майбутніх молодих підприємців до

непередбачуваних ситуацій бізнес-діяльності. Означена стратегія сприяє підготовці фахівців, здатних перетворювати мрії й фантазійні концепції на відчутні, вражаючі проекти, що нетрадиційними способами забезпечують цивілізаційний поступ.

Стратегія розвитку аналітико-критичних навичок реалізується на основі проведення детального (методичного) аналізу реальних викликів різного рівня та віднайдення ефективних способів їх вирішення. Означена стратегія ґрунтується на системному підході й передбачає деталізацію молодими підприємцями складних проблем бізнес-діяльності, виокремлюючи в них окремі складники, котрі можливо вирішити, та інші керовані компоненти. При цьому, акцентується увага на стратегічному плануванні, що забезпечує відповідність рішень довгостроковим цілям. Отже, набуваючи навичок аналітичної діяльності здобувачі П(ПТ)О вчать не лише долати перешкоди, а й виокремлювати у проблемних ситуаціях можливості для особистісно-професійної самореалізації та кар'єрного зростання на довгострокову перспективу. Таким чином стратегія розвитку аналітико-критичних навичок сприяє розвитку механізмів мислення для вирішення проблем, котрі виходять за межі бізнес-діяльності, сприяючи формуванню фахівців, які здатні передбачати та завчасно вирішувати майбутні виклики в динамічному середовищі підприємництва, а також винахідливо розв'язувати суспільні виклики різного рівня.

Стратегія акцентуації командної співпраці ґрунтується на ідеї, що підприємницький успіх виникає завдяки злагодженим колективним зусиллям. Відтак, її зміст спрямовано на усвідомлення майбутніми молодими підприємцями важливості командної співпраці, набуття навичок комунікативної взаємодії й вирішення конфліктних ситуацій, а також розуміння унікальності внеску кожного учасника команди у спільний успіх, розвитку товарищескості й взаємозв'язку між командною роботою та інноваційними проектами. У такий спосіб відбувається підготовка учнівської і студентської молоді до особливостей динаміки реальної бізнес-діяльності. У підприємницько-орієнтованому освітньому середовищі, де різні погляди його суб'єктів стимулюють творчість, саме акцентуація командної співпраці закладає підвалини для створення підприємств, що успішно функціонуватимуть завдяки злагодженій колективній роботі й отриманню спільних успіхів.

Стратегія набуття реального досвіду є ключовою у вихованні майбутніх молодих підприємців й уможливорює перехід від теоретичних

знань до їх практичного застосування. Формами реалізації означеної стратегії є: стажування, наставництво в галузі, знайомство з успішними підприємцями. Залучення майбутніх фахівців – молодих підприємців у реальні сценарії бізнес-діяльності сприяє набуттю фактичних і практикоорієнтованих знань про виклики та можливості підприємницького виду господарювання, вдосконаленню навичок прийняття рішень у різних ситуаціях, розвитку адаптивності, глибокому розумінню динаміки галузі, аналізу власних очікувань, а також узгодженню прогнозних рішень зі складністю підприємницької діяльності. Зауважимо, що опанування операційно-технологічних і практичних знань не тільки пришвидшує процес навчання, але й формує у здобувачів П(ПТ)О почуття впевненості під час орієнтування на «незнайомій» території підприємства. Таким чином, майбутні молоді підприємці вдосконалять теоретичні знання, почуття стійкості та розуміння якості, необхідних для успіху в конкурентному світі бізнесу.

Стратегія розвитку мислення для зростання передбачає сприйняття викликів як можливостей для зростання, а невдач, як своєрідних «сходинок» для вдосконалення. Ця зміна мислення виховує бажання вчитися та готовність витримувати труднощі, що є необхідним для стабільного успіху в динамічній сфері бізнесу. Культивування мислення про зростання сприяє творчості та схильності до інновацій. Здобувачі П(ПТ)О, володіючи мисленням для зростання, більш часто виявляють схильність досліджувати невідомі об'єкти як простір для майбутньої підприємницької діяльності, прораховувати ризики та розширювати межі можливих впливів. Реалізація означеної стратегії сприятиме формуванню покоління молодих підприємців, які скрупульозно і зважено підходять до аналізу викликів, просуваючи вперед свої підприємства та підприємницьку екосистему загалом.

Стратегія навчання фінансової грамотності зорієнтована на всебічне розуміння й засвоєння початківцями-підприємцями фінансових принципів для впевненої орієнтації в складній фінансовій сфері бізнесу. Оволодіваючи знаннями про бюджетування, фінансове планування та моделі доходів, майбутні молоді підприємці вчать визначати обґрунтовані фінансові рішення. Розуміння тонкощів фінансового менеджменту сприятиме забезпеченню стійкості функціонування їхніх підприємств і дасть змогу скористатися можливостями стратегічного зростання. Крім того, фінансова грамотність сприяє підзвітності та прозорості ділової практики. Підприємці, які добре знаються на

фінансовому менеджменті, можуть ефективно донести своє бачення до інвесторів, забезпечити фінансування та оптимізувати перерозподіл ресурсів. Ця стратегія гарантує, що наступне покоління підприємців матиме розвинену фінансову кмітливість для перетворення фантастичних, вимріяних проєктів, інноваційних ідей у фінансово життєздатні та стійкі бізнес-проєкти.

Стратегія етичного підприємництва, ґрунтуючись на ідеї, що саме етичні міркування є основою стабільного успіху в динамічній бізнес-сфері, передбачає формування своєрідного етичного кодексу підприємців-початківців, наголошуючи на значущості чесності, соціальної відповідальності та сталого розвитку в бізнес-практиці. Інтегрування етичних принципів з основами підприємницької освіти уможлиблює розвиток у майбутніх фахівців відчуття мети, соціального ефекту бізнес-продукції, її впливу на суспільство, пропагуючи мислення, яке надає перевагу довгостроковим позитивним результатам над короткостроковими доходами. Ця стратегія закладає міцну моральну основу та покращує репутацію молодих підприємців у бізнес-спільноті. Етичні підприємці зміцнюють довіру зацікавлених сторін, залучають соціально свідомих споживачів і сприяють покращенню спільнот. Пропагуючи етичне підприємництво, припускаємо, що наступне покоління бізнес-лідерів цінувати прибуток і етичні принципи, створюючи позитивний і тривалий вплив на світ.

Стратегія наставництва й менторства передбачає створення надійних систем наставництва, які об'єднують молодих підприємців із досвідченими бізнес-лідерами. Такі взаємини пропонують безцінні ідеї, знання галузі та емоційну підтримку, прискорюючи навчання для тих, хто проходить складний підприємницький шлях. Ментори діляться своїм досвідом, пропонуючи вихованцям дорожню карту започаткування власної справи й успішного просування бізнесу. Завдяки персоналізованому керівництву здобувачі П(ПТ)О мають змогу отримати практичні знання та ширший погляд на майбутні виклики й можливості. Крім того, менторство сприяє створенню спільноти в підприємницькій екосистемі, сприяючи налагодженню зв'язків і співпраці. Озброєні мудрістю наставників, підприємці-початківці краще підготовлені для прийняття обґрунтованих рішень, створення стійких підприємств і внесення суттєвого внеску в сферу бізнесу, що постійно розвивається.

Ця стратегія гарантує, що багатство знань, накопичених досвідченими підприємцями, стане каталізатором успіху молодого покоління.

Стратегія нетворкінгу або мережевих можливостей реалізується шляхом проведення семінарів, форумів, інших заходів, уможливаючи комунікативну взаємодію майбутніх молодих інноваторів, колег, професіоналів галузі, потенційних інвесторів, сприяючи створенню ефективних шляхів для налагодження зв'язків і розвитку відносин, які виходять за рамки освітньої програми. Такі мережеві можливості створюють платформу для обміну знаннями, співпраці та партнерства. Майбутні підприємці-початківці отримують доступ до різноманітних точок зору, інформації про ринок і потенційних наставників, збагачуючи своє розуміння бізнес-сфери. Крім того, нетворкінг розвиває почуття спільності в підприємницькій екосистемі. Спільний досвід і спільні зусилля стають каталізаторами зростання. Наголошуючи на важливості нетворкінгу, молоді підприємці не лише стійко долають виклики підприємництва, але й налагоджують зв'язки, які підживлюватимуть їхні підприємства та сприятимуть ширшому підприємницькому успіху.

Стратегія визнання успіхів і невдач у бізнесі зорієнтована на формування підприємницької культури, яка відзначає кожний, навіть незначний успіх у здійсненні підприємницької діяльності як свідчення наполегливості та інновацій. Визнаючи досягнення, у майбутніх молодих підприємців зміцнюється впевненість, розвивається позитивне мислення, необхідне для подолання викликів ділового світу. Святкування успіхів є потужним мотиватором, який надихає на постійні зусилля та самовідданість. Водночас культивування культури, яка передбачає аналіз невдач, є не менш важливим. Сприйняття невдач як можливостей для навчання заохочує стійкість і проактивний підхід до вирішення проблем. Підприємці, які можуть виокремити цінні уроки з невдач, краще підготовлені для адаптації, розвитку та успіху в підприємницькому середовищі, яке постійно змінюється. Ця стратегія виховує всебічне підприємницьке мислення та сприяє формуванню покоління підприємців, яке розглядатиме успіхи та невдачі як невід'ємні компоненти трансформаційного досвіду навчання.

Висновок. Отже, у контексті сприяння молодіжному підприємству актуальними є коучингові стратегії, цілісність яких створює всеосяжну структуру, яка виходить за рамки простої передачі бізнес-знань. Такі стратегії прищеплюють мислення, необхідне для

орієнтування в складному просторі підприємництва. Розширення можливостей молодих людей мислити творчо, критично вирішувати проблеми та ефективно співпрацювати озброює їх базовими навичками та плекає дух інновацій, життєво важливий для успіху. Реальний досвід, наставництво та можливості для нетворкінгу долають розрив між теорією та практикою, надаючи безцінне розуміння та сприяючи почуттю спільності в підприємницькій екосистемі. Навчання фінансовій грамотності та сприяння етичному підприємництву гарантують, що молоді підприємці розумітимуться на тонкощах бізнесу та віддаватимуть перевагу довгостроковому впливу на суспільство, а не миттєвим прибуткам. Визнання успіхів і навчання на невдачах сприяє розвитку мислення, що розвивається, заохочуючи стійкість перед викликами. Таким чином, висвітлені коучингові стратегії забезпечують комплексний підхід до консультування здобувачів П(ПТ)О з питань молодіжного підприємництва. Приймаючи та впроваджуючи наведені в статті наукові підходи та стратегії, можливо сформулювати покоління підприємців, що уможливить економічне відновлення Української держави та сприятиме позитивним змінам у суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

- Алексеева, С.В, Базиль, Л.О., Гриценко, І.А., Ершова, Л.М., Закатнов, Д.О., Орлов, В.Ф., & Сохацька, Г.В. (2020). *Підготовка майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу: теорія і практика*: монографія. Житомир: «Полісся» (Alekseeva, S.V., Basil, L.O., Hrytsenok, I.A., Yershova, L.M., Zakatnov, D.O., Orlov, V.F., & Sokhatska, G.V. (2020). *Preparation of future qualified personnel for entrepreneurial activity in the conditions of small business development: theory and practice*: monograph. Zhytomyr: "Polishya").
- Базиль, Л. (2023). Концепція консультування з молодіжного підприємництва у закладах професійної (професійно-технічної) освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 7 (131), 180-196 (Basil, L. (2023). The concept of consulting on youth entrepreneurship in institutions of professional (vocational-technical) education. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 7 (131), 180-196).
- Базиль, Л., Орлов, В. (2022). Молодіжне підприємництво – ефективний напрям відновлення повоєнної економіки Української держави. *Відкрита наука та інновації в Україні 2022*: матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 27–28 жовтня 2022 р.). Київ: УкрІНТЕІ, сс. 148-151 (Basil, L., Orlov, V. (2022). Youth entrepreneurship is an effective way to restore the post-war economy of the Ukrainian state. *Open science and innovation in Ukraine 2022: materials of the 1st International science and practice conf.* (Kyiv, October 27–28, 2022). Kyiv: UkrINTEI, pp. 148-151).
- Базиль, Л., Орлов, В. (2022). Проблеми консультування з питань розвитку молодіжного підприємництва. *Professional Pedagogics*, 1(24), 18–26. (Basil,

- L., Orlov, V. (2022). Problems of consulting on the development of youth entrepreneurship. *Professional Pedagogics*, 1(24), 18–26).
- Базиль Л., Орлов В., Несторенко Т., Остенда А., Пеліова Я. (2023) Підготовка майбутніх фахівців до молодіжного підприємництва у технічних закладах вищої освіти. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки, 3, 432-447. (Bazil L., Orlov V., Nestorenko T., Ostenda A., Peliova Ya. (2023) Training future specialists for youth entrepreneurship in technical institutions of higher education. *Scientific notes of Berdyan State Pedagogical University. Series: Pedagogical sciences*, 3, 432-447).
- Давидюк, Л. П., Шкварко, А. О. (2019). Молодіжне підприємництво як прогресивна сила розвитку країни. *Інфраструктура ринку: електронний науково-практичний журнал*, 37, 37-42. (Davidyuk, L. P., Shkvarko, A. O. (2019). Youth entrepreneurship as a progressive force of the country's development. *Market infrastructure: electronic scientific and practical journal*, 37, 37-42).
- Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2021–2025 роки. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyicilovoyi-socialnoyi-programi-molod-ukrayini-na-20212025-roki-ta-vnesennya-zmindodeyakh-aktiv-kabinetu-ministriv-ukrayini-579-020621> (State targeted social program "Youth of Ukraine" for 2021–2025. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyicilovoyi-socialnoyi-programi-molod-ukrayini-na-20212025-roki-ta-vnesennya-zmindodeyakh-aktiv-kabinetu-ministriv-ukrayini-579-020621>).
- Закон України «Про основні засади молодіжної політики». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141420?find=1&text=%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2#w1_3 (*The Law of Ukraine "On the Basic Principles of Youth Policy"*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141420?find=1&text=%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2#w1_3).
- Капліна, А. І. (2021). Молодіжне підприємництво у системі пріоритетів державної молодіжної політики: стан та механізми підтримки. *Ефективна економіка*. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9257> (Kaplina, A. I. (2021). Youth entrepreneurship in the system of state youth policy priorities: status and support mechanisms. *Efficient economy*. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9257>).
- Краус, К., Краус, Н., Осецький, В. (2023). Молодіжне підприємництво та політика підтримки молоді в умовах воєнного стану. *Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій*, 1, № 11, 151-164. (Kraus, K., Kraus, N., Osetskyi, V. (2023). Youth entrepreneurship and youth support policy under martial law. *European Scientific Journal of Economic and Financial Innovations. Volume. 1, No. 11*, 151-164).
- Навчальна програма «Компанія» URL: <https://ja-ukraine.org/programs/programa-kompanija/> (Educational program "Company" URL: <https://ja-ukraine.org/programs/programa-kompanija/>)
- Навчальна програма «Стартап». URL: <https://ja-ukraine.org/programs/programa-startap/> (Educational program "Startup". URL: <https://ja-ukraine.org/programs/programa-startap/>)

- Навчальна програма «Фінансова грамотність» URL: <https://ja-ukraine.org/programs/prohrama-finansova-hramotnist/> (Educational program "Financial Literacy" URL: <https://ja-ukraine.org/programs/prohrama-finansova-hramotnist/>)
- Програма «Економіка для успіху» URL: <https://ja-ukraine.org/programs/ekonomika-dlja-uspihu/> (Program "Economics for Success" URL: <https://ja-ukraine.org/programs/ekonomika-dlja-uspihu/>)
- Програма «Табір підприємництва» URL: <https://ja-ukraine.org/programs/tabir-pidpriemnictva/> (Program "Entrepreneurship Camp" URL: <https://ja-ukraine.org/programs/tabir-pidpriemnictva/>)
- Програма «Це моя справа!» URL: <https://ja-ukraine.org/programs/ce-moja-sprava/> (The program "This is my business!" URL: <https://ja-ukraine.org/programs/ce-moja-sprava/>)
- Радкевич, В. О. (2022). Науково-методичне забезпечення розвитку професійної освіти в умовах сучасних викликів. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 4(2), 1-15. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4218> (Radkevich, V. O. (2022). Scientific and methodological support for the development of professional education in the conditions of modern challenges. *Bulletin of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine*, 4(2), 1-15. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4218>).
- Соціальні очікування учнівської молоді XXI століття (2023). Т.Ю. Куниця (ред.). Івано-Франківськ: НАІР (Social expectations of student youth of the 21st century (2023). T.Yu. Kunitzia (ed.). Ivano-Frankivsk: NAIR).
- Указ Президента України №30/2024 «Про Раду з питань підтримки підприємництва в умовах воєнного стану» URL: <https://www.president.gov.ua/documents/302024-49565> (Decree of the President of Ukraine No. 30/2024 "On the Council on Support of Entrepreneurship in Martial Law" URL: <https://www.president.gov.ua/documents/302024-49565>)
- Черевко, К. Ю. (2019). Молодіжне підприємництво в розрізі законодавства України. *Юридичний науковий електронний журнал*, 6. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2019-6/85> (Cherevko, K. Yu. (2019). Youth entrepreneurship in the context of the legislation of Ukraine. *Legal scientific electronic journal*, 6. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2019-6/85>)

SUMMARY

Bazyl Ljudmyla. Current approaches to youth entrepreneurship consulting of professional education acquires.

The article analyzes the realities of training future specialists for youth entrepreneurship. Argumentatively proven, the need for educational paradigmatic changes. It is emphasized that world and domestic experience shows the inconsistency of the classical understanding of entrepreneurship with the realities of the current stage of civilizational progress. Actual approaches and coaching strategies for counseling students of professional education in youth entrepreneurship are revealed, which are based on the understanding of entrepreneurship as a real opportunity to contribute to the development of society and the awareness of an entrepreneur as an energetic and proactive person, a generator of interesting ideas, capable of qualitatively organizing the implementation of these ideas and achieving success in the initiated business. Special attention is paid to consideration of ten coaching strategies: activation of creative thinking, development of

analytical and critical skills, accentuation of team cooperation, acquisition of real experience, development of thinking for growth, training of financial literacy, ethical entrepreneurship, mentoring and mentoring, networking or network opportunities, recognition of successes and failure in business.

Key words: *youth entrepreneurship, consulting on youth entrepreneurship, professional training, students of professional education, entrepreneurship, readiness for entrepreneurship, entrepreneurial competence.*

УДК 378:78:54/98

Лариса Дудікова

Вінницький національний медичний університет імені М.І. Пирогова

ORCID ID 0000-0002-5841-0147

DOI 10.24139/2312-5993/2023.08-09/291-302

ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ СЕСТРИНСЬКОЇ СПРАВИ У МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто проблему формування фахової компетентності майбутніх бакалаврів сестринської справи у медичних закладах вищої освіти. Визначено основні передумови розробок інноваційних підходів до формування фахової компетентності майбутніх бакалаврів сестринської справи: соціальне замовлення суспільства; зарубіжний та вітчизняний досвід розробки компетентностей медичних сестер на основі інтеграції гуманітарних, соціальних та медичних дисциплін; нові вимоги до медсестер з урахуванням швидких змін системі охорони здоров'я та новітніх технічних досягнень. Обґрунтовано, що сформованість у медичних сестер фахової компетентності підвищує престиж професії, соціальний статус медичних сестер, зменшуючи межу між бакалаврами сестринської справи та лікарями. Нова генерація медичних сестер дасть змогу ефективніше використовувати лікарські кадри.

Ключові слова: *професійна підготовка, бакалаври сестринської справи, фахова компетентність, інноваційні підходи.*

Постановка проблеми. В сучасних умовах війни люди стали частіше звертатися за медичною допомогою, враховуючи значну сукупність негативних чинників, що впливають на стан їхнього здоров'я. Зростає і ринок платних медичних послуг за стабільно недостатнім фінансуванням безкоштовної медицини. Таким чином, проблема здоров'я населення комплексна та багатоаспектна, що передбачає особливі вимоги до підготовки медичних сестер.

Протягом останніх років у системі охорони здоров'я України триває реформування сестринської справи, спрямоване на модернізацію системи освіти сестринської персоналу, з розширенням професійних навичок, професійного та соціального статусу (Стасюк, 2016). Глобальні зміни української системи охорони здоров'я значною мірою залежать від компетентності медичних кадрів, зокрема медичних сестер. Підготовка медичних сестер нової генерації –